

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for kystlynghei på Torvvær, Træna kommune

NIBIO RAPPORT | VOL. 5 | NR. 4 | 2019

Thomas H. Carlsen

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for kystlynghei på Torvvær, Træna kommune.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas H. Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
31.01.2019	5/4/2019	Åpen	11218	18/01479
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02248-0	2464-1162	23	3	

OPPDRAKSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Kjell Eivind Madsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, kystlynghei, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper, Torvvær, Træna

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Revidering av skjøtselsplanen for Torvvær, Træna kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebruker. Beiteområdet består av flere viktige naturtypelokaliteter bl.a. to kystlyngheilokaliteter (Stor- og Litjtorvvær) med verdi A, svært viktig. I forbindelse med revidering av skjøtselsplan for Torvvær ble status for gjeldende naturtypelokaliteter innenfor beiteområdet revurdert, samt at to nye lokaliteter ved Husøya ble vurdert som verdifulle naturtyper gjennom befaring.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av kystlynghei. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Træna
STED/LOKALITET:	Torvvær

GODKJENT /APPROVED

Knut Anders Hovstad

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Torvvær, Træna kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua og utvalgte naturtypen kystlynghei og er i samsvar med handlingsplanen kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2010). Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebruker og grunneier.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av kystlynghei. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al. 2014).

NIBIO på Tjøtta takker beitebruker Roger Moen og Fylkesmannen i Nordland v/Kjell Eivind Madsen for informasjon, innspill og for godt samarbeid.

Tjøtta, 10. januar, 2019

Thomas H. Carlsen

Prosjektleder

Innhold

1	Kystlynghei.....	5
1.1	Lyngsviing	7
1.2	Restaurering av kystlynghei.....	7
2	Skjøtselsplan for Torvvær, Træna.....	8
2.1	Innledning.....	11
2.2	Hensyn og prioriteringer	11
2.3	Tradisjonell og nåværende drift	11
2.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	12
2.5	Artsmangfold og observerte endringer	12
2.6	Evaluering/vurdering av skjøtselen	13
2.7	Mål for kystlyngheia	13
2.8	Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode).....	13
2.9	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	14
2.9.1	Beiting	14
2.9.2	Andre aktuelle skjøtselstiltak	14
2.10	Oppfølging av skjøtselsplanen.....	14
2.11	Bilder fra Torvvær.....	15
3	Kartlegging av Valløya og Hikelen	18
4	Endringer av naturbaselokaliteter.....	21
	Referanser	23
	Vedlegg.....	24

1 Kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdatab.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevermmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt.

Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tynge saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

1.1 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f.eks. forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene. Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

1.2 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

2 Skjøtselsplan for Torvvær, Træna

GRUNNEIER: Stortorvvær: Ulike grunneiere fra Husøy (Gnr/Bnr: 1/1 - 2, 8, 10 – 13, 65) Litltorvvær: Sørligste gård på Sandøya (Gnr/Bnr: 5/1)		ANSVAR SKJØTSEL: Annveig og Roger Moen		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Kystlynghei verdi A, svært viktig for både Stortorvvær og Litjtorvvær	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 30.11.2012			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 18.07.2012		
DATO REVIDERING: 10.01.2018			DATO BEFARING (REVIDERING): 06.11.2018		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Oktober, 2018: Innhenting av info per telefon November, 2018: Befaring og intervju Desember, 2018: Innhenting av tilleggsinfo					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Thomas H. Carlsen & Annette Bår				FIRMA: NIBIO	
UTM SONE LOKALITET(ER): Stortorvvær: 33W Litjtorvvær: 33W	NORD: 7382856 7382519	ØST: 0373588 0373947	GNR./BNR.: 1/1 - 2, 8, 10 – 13, 65 5/1		
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 826 daa Hvorav: Kystlynghei: 466 daa (Stortorvvær: 354 daa og Litjtorvvær: 112 daa) AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		DEL AV VERNEOMRÅDE: Nei HVILKET VERN:		DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Nei	

Figur 1: Kart over Torvvær, Træna kommune og avgrensinga av naturbaselokalitetene inkl. de verdifulle kystlyngheilokalitetene.

Figur 2. Oversiktskart som viser anbefalte skjøtselstiltak i Torvvær, Træna kommune. Pilene indikerer områdene hvor sauen kan komme seg fra øy til øy på fjære sjø.

2.1 Innledning

Torvvær ligger ca 4 km nordøst for Husøya i Træna kommune. Torvvær består av øyene Stortorvvær, Litjtorvvær, Marøya, Brattholmen, Raudskjærholmen, Langskjæret, Austholmen, Medholmen, Slettholmen samt noen mindre holmer. Hovedbyggelsen finnes på vestsida av Raudskjærholmen, også kalt Holmen lokalt. Øst på Stortorvvær finnes rester av en leilendingsgård. I dag står det ei hytte ned mot sjøen på denne eiendommen (G.nr/B.nr 1/65). På Langskjæret sørvest for Holmen har det også vært en gård. Flere bygninger står fremdeles på øya og blir nå benyttet som feriehus. Flere av øyene i Torvvær henger sammen på fjære sjø. Dette gjelder noe som gjør Torvvær til et stort sammenhengende beiteområde. Beitedyr kan komme seg fra Stortorvvær til Litjtorvvær via Medholmen og derifra videre til Slettholmen evt videre nordover til Raudskjærholmen, Austholmen og ut til Marøya. Brattholmen og Langskjæret er utilgjengelig for beitedyr.

Torvvær er svært variert med tanke på vegetasjonstyper. Stortorvvær og Litjtorvvær samt Brattholmen og Medholmen er røsslyngrike kystlyngheier, mens Raudskjærholmen, Austholmen og Slettholmen har gras- og urtedominerte enger. Marøya var tidligere lyngdominert men er i dag dominert av finnskjøgg og torvull. Fem naturbaselokaliteter relatert til kulturlandskapet er registrert i Torvvær per 2018. Stortorvvær (BN00086220) og Litjtorvvær (BN00086229) er begge registrert som kystlynghei med verdi A, svært viktig. Roskjerholmen (Raudskjærholmen) (BN00086230) og Austholmen (BN00086219) er begge registrert som naturbeitemark med verdi B, viktig. Marøya (BN00086218) er registrert som kystlynghei med verdi C, lokalt viktig. Marøya foreslås tatt ut av naturbase som følge av endringer i vegetasjonssammensetninga som fører den ut av kystlyngheidefinisjonen.

Berggrunnen i Torvvær er i all hovedsak sur bestående av glimmergneis med meta-arkoselag. Helt nord på Marøya finnes et kalkspatmarmorlag som går i retning øst-vest. Torvvær ligger i mellomboreal vegetasjonssone og i sterk oseanisk vegetasjonsseksjon (O₃) med milde vintre.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Beiteområdet i Torvvær er stort og mangfoldig. Beitetrykket har tidvis vært høyt for noen år siden, noe som har ført til særs god tilstand i kystlyngheiene på Stortorvvær og Litjtorvvær, men har også ført til overbeite på Marøya og noe erosjon på Raudskjærholmen (se kap. 2.4). Fra og med 2019 vil det bli en markant nedgang i beitetrykket i Torvvær og da blir det viktig å prioritere skjøtsel i de viktigste områdene først gjennom å styre beitetrykket ved å evt. sette opp gjerder og hindre fri ferdsel for sauene. Per i dag er kystlyngheiene på Stortorvvær og Litjtorvvær de viktigste lokalitetene og derfor også viktigst å sikre tilstrekkelig skjøtsel her. På den andre siden viser et år uten beiting (2018) hvor fort det gror igjen med grovt, tett og høyt gras på Raudskjærholmen. Verdiene i viktige naturtyper som naturbeitemark og kystlynghei forsvinner relativt raskt når tradisjonell skjøtsel opphører. Det er nok sannsynlig at sauene vil preferere å beite på de mest grasrike områdene på Raudskjærholmen, Austholmen og Marøya på sommerhalvåret framfor de lyngrike lokalitetene Stor- og Litjtorvvær. For å sikre beite også i kystlyngheiene er det viktig å strekke beitesesongen så langt som mulig og aller helst med helårsbeite, evt bør beitet styres gjennom et slags skiftebeite med bruk av gjerder e.l. som hindrer fri ferdsel.

I neste femårsperiode er det ikke behov for å svi kystlynghei for å fornye røsslyng. Røsslyng er nesten utelukkende i byggefase. I partier der krekling dominerer kan sviing være et tiltak for å få tilbake evt. få økte andelen røsslyng.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Tradisjonelt sett var innmarksarealene i Torvvær i all hovedsak konsentrert på heimlandet Raudskjærholmen (Holmen). Noen åkerlapper fantes også her og der. Jorda ble gjødslet med tang og husdyrgjødsel og sannsynligvis litt kunstgjødsel de siste årene med tradisjonell drift. Jordsmonnet har

ikke vært fulldyrka med unntak av åkerlappene. Jordbruket opphørte rundt 1980. Innmarka ble slått årlig i en periode etter at gårdsdrifta ble lagt ned, men gresset ble ikke benyttet men dumpet på havet (Øyvind Holmen pers. medd.) Fram til rundt 2005 har lokaliteten ligget brakk og var da nokså gjengrodd med arter som hestehavre, strandrør og enghumbleblom.

Austholmen og Marøya ble hovedsakelig benyttet som utmarksbeite før jordbruket opphørte rundt 1980. Austholmen er mer urte- og grasrik enn de andre utmarksøyene, mens Marøya dels var dominert av krekling og dels av finnskjegg og torvull. Fra ca 1980 og fram til rundt 2005 var Austholmen og Marøya ubeita og framstod da nokså gjengrodd.

På Stortorvvær ligger en leilendingsgård som hadde tradisjonell drift fram til midten av 1960-tallet. Innmarksdelen ligger på østsiden av øya mens utmarka i stor del er representert som dagens lyng- og myrområder. Størsteparten av Stortorvvær har vært felles utmark for flere gårder på Husøya. Den tradisjonelt viktigste ressursen på øya har vært torv. Siste gang det ble stukket/skjært torv på Stortorvvær var i 1954 av familien Edvardsen som bodde fast på øya (Annveig Moen, pers. medd). Litjtorvvær ble benyttet som utmarksbeite for den sørligste gården på Sandøya. Det har også vært stukket torv på Litjtorvvær.

Dagens beiter regime med gammelnorsk sau startet i 1996 på øyene Stortorvvær og Litjtorvvær. Disse øyene var da svært gjengrodde med gammel, forvedet og høyvokst røsslyng. En gradvis opptrapping fra 35 dyr til 120 dyr med lam noen år senere gjorde at øya ble nedbeitet slik at røsslyngen startet sin første livsfase igjen, pionerfasen. Mellom 2000 og 2006 var beitet på Stortorvvær nokså hardt med unntak av to år helt uten beite. Fra ca 2007 ble også de øvrige øyene i Torvværet (Raudskjærholmen, Austholmen og Marøya) åpnet for beiting gjennom dialoger mellom beitebrukerne og grunneiere. På fjære sjø vandrer husdyrene mellom samtlige av de største og sentrale øyene i Torvværet. Fra og med 2007 beitet det rundt 200 søyer med lam i hele beiteområdet i Torvvær. De siste årene har besetninga blitt redusert til rundt 90 dyr med lam, mens i 2018 har det vært et hvileår uten dyr. Planene for framtida er å redusere ytterligere til kun 30 dyr med lam f.o.m. 2019.

Engene i Torvvær blir også beitet av hvitkinngås og grågås. Beitetrykket er formidabelt i mai måned da flere tusen hvitkinngås samt hundrevis av grågås beiter ned det som er av friskt, nytt gress på de gressrike partiene av Torvvær. Dette gjelder spesielt på Raudskjærholmen og på Slettholmen.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Store deler av Torvværet framstår i dag som velskjøttet og tilstanden er særdeles god. Dette gjelder spesielt Stortorvvær som har et høyt, men tilsynelatende fornuftig beitetrykk nå etter at hele Torvværet er åpnet for beiting. Røsslyng dominerer og er i all hovedsak i byggefase. Det samme gjelder for naturbeitemarkene på Raudskjærholmen og på Austholmen. Drøye fem år med hardt beitetrykk har ført til de framstår i dag som noe av de fineste, jevneste og minst gjengrodde naturbeitemarkene i regionen. Utfordringa fremover blir å få tilstrekkelig skjøtsel med betydelig redusert sauebesetning.

Beitebruker har vært godt fornøyd med beiteområdet på Torvvøya. Slaktevektene har vært gode og lammene har vært friske og sunne på høsten.

2.5 Artsmangfold og observerte endringer

Når det gjelder arts mangfold og observerte endringer ble dette kun vurdert i lokalitetene som er registrert som kystlynghei – Stortorvvær, Litjtorvvær og Marøya. På Stortorvvær og Litjtorvvær er røsslyng klart dominerende art. Tilstanden på røsslyng er særdeles god med hovedandel i byggefase. Krekling og torvull er også vanlige arter. På Litjtorvvær er enkelte partier mer dominert av krekling og torvull enn røsslyng. Dette er en observert endring fra 2012 da krekling og torvull var mindre vanlig (Carlsen & Bär 2012). Andre arter som ble registrert i lyngheia under årets kartlegging er molte, bjønnskjegg, stormarimjelle, skrubbær, slåttestarr, flekkmarihånd, blokkebær, blåbær og skogstjerne.

På Marøya er endringene i vegetasjon betydelige fra 2012 til 2018. I 2012 hadde Marøya et kystlyngheipreg med krekling som dominerende art. Røsslyng var også vanlig og dominerte i partier spesielt nordøst. Parti med naturbeitemarker var relativt artsrike med rødsvingel, gulaks, noe finnskjegg og ulike urter (Carlsen & Bär 2012). I dag har lyngheipreget blitt erstattet av et naturbeitemarkpreg. Klart dominerende arter er finnskjegg. Torvull er også vanlig, men lyngartene er mer eller mindre borte. Noe krekling finnes fremdeles men røsslyng er så godt som fraværende. Finnskjeggdominansen indikerer for høyt beitetrykk den siste perioden fra 2012.

2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?		X	
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?		X ^a	

^a Roger Moen signaliserer at han vil trappe ned og muligens legge ned på kort sikt. Trygve Moen (sønn) er aktuell for å overta drifta, men dette er per 2018 usikkert.

2.7 Mål for kystlyngheia

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Sikre åpne og røsslyngdominerte kystlyngheier i god tilstand gjennom beite og evt. lyngsviing
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Røsslyng skal være dominerende art og skal forekomme i ulike stadier med hovedtyngde i byggefase Fremmedarter skal ikke forekomme i kystlyngheia

2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Ikke behov for restaureringstiltak			

2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.9.1 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Beite med gammelnorsk sau (GNS) på helårsbasis, men minimum 6 måneder. Fra og med 2019 vil ca. 30 søyer pluss lam beite i Torvvær.	Årlig	826 daa. Hvorav 466 daa er kystlynghei	Helårs. (Minimum 6 mnd.)

2.9.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSROM (MND/UKE)
Lyngsviing	Årlig etter behov (2019-2025).	Partier hvor krekling dominerer evt partier med grov og gammel røsslyng (ikke kartfestet). Maks. 10 daa per sviflate	Høst (oktober-november), evt seinvinter (febr-mars)

2.10 Oppfølging av skjøtelsplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN: Annveig og Roger Moen

2.11 Bilder fra Torvvær

Bilde 1: Beitebruker Roger Moen på Stortorvvær.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 2: Ei enslig rogn på gammelt innmarksareal øst på Stortorvvær. Et år uten beiting har ført til mange nye skudd.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 3: Røsslyng dominerer feltsjiktet på Stortorvvær og er i all hovedsak i byggefase.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 4: Stortorrvær er ei verdifull kystlynghei med røsslyngdominans.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 5: Røsslyng i byggefase fra røsslyngdominert parti på Litjtorrvær.

Foto: Thomas H. Carlsen

3 Kartlegging av Valløya og Hikelen

I forbindelse med revideringa av skjøtelsesplan for Torvvær ble to andre beiteområder for Annveig og Roger Moens utegangerbesetning befart. Valløya er ei øy på 411 daa som ligg noen hundre meter øst for hovedøya Husøya. Hikelen er 297 daa stor og har veiforbindelse til hovedøya. Hensikten med befaringa var å undersøke om lokalitetene faller inn under definisjonen D07, kystlynghei (jfr. DN-håndbok 13) som kan gi tilskudd i henhold til tiltak for utvalgte naturtyper. Figur 3 viser beliggenhet og avgrensning av beiteområdene per 2018.

Figur 3: Beliggenhet og avgrensning av beiteområde (rødt) på Hikelen og Valløya, Træna kommune.

Valløya blir brukt som beite for to-års gamle ungsauer (uten lam). Ca 30 sauer beiter her til enhver tid da Moen setter på ca 30 nye ungsauer når han skifter puljer. Vegetasjonen på Valløya er dels gras- og urtedominert og dels lyngdominert (bilde 6). Av gras og urtearter er det torvull og finnskjegg som dominerer, men krekling dominerer lyngpartiene. Røsslyng er nesten fraværende, bare litt ung røsslyng her og der. Valløya vurderes å ikke falle inn under definisjonen kystlynghei som følge av vegetasjonssammensetninga, mangel på røsslyng og at det ikke har blitt utført lyngsviing i nyere tid. Naturtyper som passer bedre er naturbeitemark (D04) evt boreal hei og gjerne en kombinasjon av disse to.

Hikelen består av et gras- og urtedominert parti lengst mot nordøst og forbi selve Hikelen, som er det høyeste punktet på denne øya (bilde 7). Videre sørvestover dominerer lyngarter i større grad, spesielt i de skrinne partiene. Sitkagran (fremmedart) finnes spredt og trekker ned verdien av lokaliteten. På toppen av Hikelen dominerer krekling, torvull, sløke og en del rogn. Lyngpartiene i sørvest domineres av krekling og mye torvull i de litt mer fuktige områdene. Røsslyng finnes spredt med lite. Hikelen er generelt mye skrinne enn f.eks. Stortorvvær og defineres som naturtypen «Åpen grunnlendt mark» i mosaikk med «Nakent berg» og faller derfor ikke inn under definisjonen kystlynghei (D07). Den mest interessante delen av Hikelen er naturbeitemarka i den nordøstlige delen.

Bilde 6: Valløya er en mosaikk av torvull/finngrasdominerte enger og myrer og kreklingdominert lyngmark.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 7: Den nordøstlige delen av Hikelen har naturbeitemarkpreg. Sitkagran står spredt i lokaliteten.

Foto: Thomas H. Carlsen

Bilde 8: Den sørvestlige delen av Hikelen er svært grunnlendt og lyngdominert.

Foto: Thomas H. Carlsen.

4 Endringer av naturbaselokaliteter

Etter befaringa i 2018 anbefales naturbaselokalitet BN00086218 Marøya å tas ut fra Naturbase. Lokaliteten er per 2018 definert som kystlynghei (D07) med verdi C, lokalt viktig på bakgrunn av kartlegginga som ble utført i 2012. Vegetasjonen har endret seg betydelig fra 2012 til 2018 i form av at lyngheipartiene har blitt redusert til et minimum til fordel for mer gras- og urtedominerte parti (se bilde 9 og 10 for sammenligning). Tidligere fantes det en god del røsslyngrike partier, til og med røsslyngdominerte parti. Røsslyngen har blitt redusert betydelig enten som følge av overbeiting eller som følge av død pga klimatiske forhold (kalde, tørre vintre e.l.). Dominerende arter på Marøya er finnskjedd og torvull, samt krekling i partier med mere lyngpreg. Den høye forekomsten av finnskjegg indikerer overbeite og at lokaliteten er svært fattig (lite kalk). Marøya har mistet sitt kystlyngheipreg og derfor anbefales det å ta ut lokaliteten fra naturbase.

Bilde 9: Marøya, 2012. Mosaikk mellom kystlynghei dominert av kreklingslyng og røsslyng og naturbeitemark. Finnskjegg ble da registrert sporadisk.

Foto: Annette Bär

Bilde 10: Marøya, 2018. Finnskjegg- og torvulldominans indikerer overbeite. Lyngartene er så godt som fraværende.

Foto: Thomas H. Carlsen

Referanser

- Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.
- Carlsen, T. H. & Bär, A. 2012. Skjøtselsplan for kystlynghei. Torvvær, Træna kommune, Nordland fylke. Bioforsk rapport 7 (157).
- Direktoratet for naturforvaltning 2010. Utkast til handlingsplan for kystlynghei. DN-rapport 2010-x. (upubl.)
- Direktoratet for naturforvaltning 2006. Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2. utgave 2006 (revidert 2007)
- Holtan, D. & Gaarder, G. 2008. Kartlegging av naturtyper i Træna kommune, Nordland. Miljøfaglig Utredning rapport 2008:11.

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

1.1 Stortorvvær

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Stortorvvær		Kommune Træna		Områdenr. 183510019		
ID i Naturbase BN00086220		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 06.11.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Carlsen, T. H. & Bår, A. 2012. Skjøtselsplan for kystlynghei. Torvvær, Træna kommune, Nordland fylke. Bioforsk rapport 7 (157).				Skjøtselsavtale: Inngått år: 2012 Utløper år: 2018		
Hovednaturtype: Kystlynghei, D07 – 85 %		Utforminger: Kalkfattig kysthei, D0707 - 60 % Kalkfattig kystfukthei, D0708 - 25 % Frisk fattigeng, D0404 – 5 % Velutviklet terrengdekkende myr, A0801 – 5 % Strandeng og strandsump hevdet med beite, G0503 – 2,5 % Ettårig driftsvoll, G0602 – 2,5 %				
Tilleggsnaturtyper: Naturbeitemark, D04 - 5 % Kystmyr, A08 - 5 % Strandeng og strandsump, G05 - 2,5 % Tangvoll, G06 - 2,5 %						
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr lynghei, H1 Fuktig lynghei, H3 Frisk fattigeng, G4 Fattig fastmattemyr, K3 Undervanns-, strandeng og strandsumpvegetasjon (flere typer), U Ettårig tangvoll, V1
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse (oppdatert i forb. med rekartlegging 2018)

Innledning

I forbindelse med utarbeiding av revidert skjøtselsplan for Torvvær, Træna kommune har kystlyngheilokaliteten Stortorvvær (BN00086220) blitt rekartlagt. Kartlegginga ble gjennomført 6. november, 2018 av Thomas H. Carlsen fra NIBIO, Tjøtta. Stortorvvær ble registrert i naturbase som verdifull kystlynghei i 2012 etter befaringsnotat den 18. juli 2012 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan for kystlynghei i Torvværet.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Øykomplekset Torvvær ligger ca 4 km nordøst for Husøya, Træna kommune. Stortorvvær er den største øya i Torvværet med sine 380 dekar. Øya er kompleks og mosaikkpreget. Øyas høyeste punkt er rundt 50 m o.h. og er variert med tanke på topografi. Alle de største øyene i Torvværet henger i praksis sammen på fjære sjø.

Træna kommune ligger ytterst i havgapet på Helgelandskysten. Polarsirkelen går like nord for Torvværet. Geologisk sett består øyene i Torvværet av glimmergneis og glimmerskifer. Dette er bergarter som typisk gir grunnlag for relativt artsfattige vegetasjonstyper. Et parti på den vestlige delen av Austholmen og store deler av den nordlige delen av Roskjerholmen (lokalt kalt «Holmen») er imidlertid sterkt skjellsandpåvirket (dynevegetasjon). Torvværet ligger i sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og i mellomboreal vegetasjonssone. Hele Torvværet er ekstremt eksponert for vær og vind samt havpåvirkning (salt). UTM: 33W 0373605 7382845.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Hele lokaliteten avgrenses som kystlynghei (D07) bestående av vegetasjonstypene tørr lynghei (H1), 60 % og Fuktig lynghei (H3), 25 % andel. De øvrige 15 prosent i mosaikken dekkes av naturbeitemarkstypen frisk fattigeng (G4), tangvoll (V1), strandenger (ulike typer av U) og fattig fastmattemyr (K3). Lokaliteten dekker 354 dekar.

Det som er oppsiktsvekkende med Stortorvværet er den høye andelen av ung, frisk røsslyng. En så stor øy med tilnærmet renbestander av ung røsslyng er et svært sjeldent syn nord for Trondheimsfjorden. Dette er også påpekt i et befaringsnotat av Kaland og Kvamme (2008).

Artsmangfold

Lokaliteten er artsfattig for kystlynghei- og myrtypene. Klart dominerende art er røsslyng. I tillegg er bjønnskjegg og molte vanlig. Andre arter som opptrer jevnt over hele lokaliteten er stormarimjelle, skrubbær, slåttestarr, torvmyrull, flekkmarihånd, blokkebær, blåbær, krekling og skogstjerne.

På østsiden finnes rester av et gårdsbruk. Naturbeitemarka her består hovedsakelig av engkvein, engfrytle, smyle, gulaks, rødsvingel, ryllik, engsyre, kvitkløver og en del stolpestarr i de fuktigste partier. Vegetasjonstypen er definert som frisk fattigeng. Videre vest deles øya av et stort tangvoll/strandengkompleks. Vest for dette tangvoll/strandengkomplekset ligger et plataaktig landskap med en mosaikk av røsslyngdominert kystlynghei og terrengdekkende kystmyr.

Den smale renna som deler Stortorvvær med et tangvoll/strandengkompleks har en triviell artsammensetning med arter som tangmelde, strandmelde, gåsemure, stolpestarr, rødsvingel, myrhatt, hanekam, slåttestarr m.m. Eneste art som er noe spesiell er grøftesoleie som vokser nokså

tett i en dam sentralt i strandenga. Ekstreme mengder med søppel, drivved og annet rak finnes på den eksponerte sørvestsida.

To-tre par med fiskemåker (NT, nært trua) og fire-fem par med gråmåke varslet (kartlegginga i 2012). Sannsynligvis hadde de unger på øya da vi var der. Av insekter ble det registrert flere bloddråpesvermere. Lokaliteten har mange små og store dammer og myrhull som sannsynligvis er leveområder for ulike vanninsekter. Dette ble ikke undersøkt i forbindelse med befaringa.

Bruk, tilstand og påvirkning

Tradisjonell drift på Stortorvvær ble avviklet midt på 1960-tallet. Innmarksdelen ligger på østsiden av øya mens utmarka i stor del er representert som dagens lyng- og myrområder. Store mengder med torv har tidligere blitt skjært ut av landskapet, hovedsakelig av folk fra Husvær, Træna. Siste gang det ble stukket/skjært torv på Stortorvvær var i 1954 av familien Edvardsen som bodde fast på øya (Annveig Moen, pers. medd).

I dag blir lokaliteten beitet av gammelnorsk sau. Dyrene beiter fritt på alle sentrale øyer i Torvværet (Stortorvvær, Litjtorvvær, Slettholmen, Rosskjerholmen, Austholmen og Marøyene). Dagens beiter regime med gammelnorsk sau startet i 1996 på øyene Stortorvvær og Litjtorvvær. Disse øyene var da svært gjengrodde med gammel, forvedet og høyvokst røsslyng. En gradvis opptrapping fra 35 dyr til 120 dyr med lam noen år senere gjorde at øya ble nedbeitet slik at røsslyngen startet sin første livsfase igjen, pionerfasen. Mellom 2000 og 2006 var beitet på Stortorvvær nokså hardt med unntak av to år helt uten beite. Fra ca 2007 ble også de øvrige øyene i Torvværet åpnet for beiting gjennom dialoger mellom beitebrukerne og grunneiere. På fjære sjø vandrer husdyrene mellom samtlige av de største og sentrale øyene i Torvværet. Fra og med 2007 beitet det rundt 200 søyer med lam i hele beiteområdet i Torvvær. De siste årene har besetninga blitt redusert til rundt 90 dyr med lam, mens i 2018 har det vært et hvileår uten dyr. Planene for framtida er å redusere ytterligere til kun 30 dyr med lam f.o.m. 2019.

Torvvær framstår i dag som velstjøttet og i svært god hevd. Dette gjelder spesielt Stortorvvær som har et høyt men tilsynelatende fornuftig beitetrykk nå etter at hele Torvværet er åpnet for beiting. Den planlagte reduksjonen i sauebesetninga kan få negative konsekvenser for kystlyngheia i Stortorvvær. Hvis ikke beitetrykket blir tilstrekkelig høyt vil kystlyngheia igjen gradvis gro igjen, men høyere innslag av rogn, einer og krekling og med gradvis eldre og grovere røsslyng.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert på Stortorvvær. Noen individer av sitkagran og buskfuru står på naboøya, Langskjæret. Per i dag utgjør disse en liten trussel for Stortorvvær i form av spredning.

Kulturminner

På østsida av lokaliteten finnes flere gamle tufter av hus og fjøs. Hele øya er preget av torvuttak. Enkelte steder er landskapet helt perforert med vannhull i torvdekket, noe som gir et helt spesielt landskapsbilde.

Skjøtsel og hensyn

Det anbefales å fortsette beiting med gammelnorsk sau på Stortorvvær. Den unike røsslyngdominerte kystlyngheia er helt avhengig av skjøtsel for å opprettholde sin høye verdi. Per i dag er det ikke behov for sviing på Stortorvvær da røsslyngen er ung (pionerfase, 0-6 år og byggefase, 6-15 år) og problemarter som einer og krekling nesten er fraværende. Hvis det viser seg at beitetrykket blir for lavt

i framtida kan det bli behov for å svi av partier der røsslyng blir for grov eller der krekling og/eller einer gradvis tar over. Det er en fordel med nokså høyt beitetrykk da øyene i Torvværet henger sammen på fjæresjø og beitedyrene kan fritt velge hvilke øyer de ønsker å beite på til enhver tid. Det er god tilgang på vann på lokaliteten.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger i et øyvær som representerer et særdeles flott og viktig kulturlandskap i nordnorsk sammenheng. Det er sjelden å finne et område i dag som er så lite preget av gjengroings- og problemarter og har så fine utforminger av kystlynghei og naturbeitemark.

Verdibegrunnelse

Kystlyngheia og myrområdene er relativt artsfattige, men den høye andelen av ung røsslyng og fravær av vanlige problemarter som einer og krekling gjør Stortorvvær unik i en nordnorsk sammenheng. Kystlyngheia er i svært god hevd og skjøttes av gammelnorsk sau. Beitemarka og tangvoll/strandengkomplekset skaper mosaikk og fin variasjon på lokaliteten. Lokaliteten får verdi A, svært viktig.

1.2 Litjtorvvær

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Litjtorvvær		Kommune Træna		Områdenr. 183510020		
ID i Naturbase BN00086229		Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 06.11.2018		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Carlsen, T. H. & Bär, A. 2012. Skjøtselsplan for kystlynghei. Torvvær, Træna kommune, Nordland fylke. Bioforsk rapport 7 (157).				Skjøtselsavtale: Inngått år: 2012 Utløper år: 2018		
Hovednaturtype: Kystlynghei, D07 – 90 %		Utforminger: Kalkfattig kysthei, D0707 - 60 % Kalkfattig kystfukthei, D0708 - 30 % Velutviklet terrengdekkende myr, A0801 – 10 %				
Tilleggsnaturtyper: Kystmyr, A08 – 10 %						
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr lynghei (H1) Fuktig lynghei (H3) Fattig fastmattemyr (K3)
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse (oppdatert i forb. med rekartlegging 2018)

Innledning

I forbindelse med utarbeiding av revidert skjøtselsplan for Torvvær, Træna kommune har kystlyngheilokaliteten Litjtorvvær (BN00086229) blitt rekartlagt. Kartlegginga ble gjennomført 6. november, 2018 av Thomas H. Carlsen fra NIBIO, Tjøtta. Litjtorvvær ble registrert i naturbase som verdifull kystlynghei i 2012 etter befaring den 18. juli 2012 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan for kystlynghei i Torvværet.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Øykomplekset Torvvær ligger ca 4 km nordøst for Husøya, Træna kommune. Øya Litjtorvvær er på rundt 120 dekar og ligger like øst for den største øya i Torvværet, Stortorvvær. Øya er mosaikkpreget med kystlynghei og kystmyr. Øyas høyeste punkt er på rundt 25 m o.h. og øya er kolleforma. Alle de største øyene i Torvværet henger i praksis sammen på fjære sjø.

Træna kommune ligger ytterst i havgapet på Helgelandskysten. Polarsirkelen går like nord for Torvværet. Geologisk sett består øyene i Torvværet av glimmergneis og glimmerskifer. Dette er bergarter som typisk gir grunnlag for relativt artsfattige vegetasjonstyper. Et parti på den vestlige delen av Austholmen og store deler av den nordlige delen av Roskjerholmen (lokalt kalt «Holmen») er imidlertid sterkt skjellsandpåvirket (dynevegetasjon). Torvværet ligger i sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og i mellomboreal vegetasjonssone. Hele Torvværet er ekstremt eksponert for vær og vind samt havpåvirkning (salt). UTM: 33W 0373974 7382550.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Hele lokaliteten avgrenses som kystlynghei (D07) med 90 prosent dekningsandel med vegetasjonstypen tørr lynghei, H1 (D0701) 60 % andel og fuktig lynghei, H3 (D0703), 30 % andel. De øvrige 10 prosent består av terrengdekkende kystmyr (A08). Som for nabolokaliteten Stortorvvær er det en oppsiktsvekkende høy andelen av ung, frisk røsslyng på Litjtorvvær. En så pass stor øy med tilnærmet renbestander av ung røsslyng er et svært sjeldent syn nord for Trondheimsfjorden. Litjtorvvær har en relativt høy andel med graminider (gress, starr og lignende.). Lokaliteten dekker 112 dekar.

Artsmangfold

Lokaliteten er artsfattig for kystlynghei- og myrtypene. Klart dominerende art er røsslyng. I tillegg er smyle, bjønnskjegg og molte vanlig og karakteristisk for den kalkfattige kystlyngheitypen. Andre arter som opptrer jevnt over hele lokaliteten er stormarimjelle, skrubbær, slåttestarr, torvmyrull, flekkmarihånd, blokkebær, blåbær, krekling og skogstjerne.

Bruk, tilstand og påvirkning

Tidligere ble både Litjtorvvær og Stortorvvær høyt skattet for torvressursene. Det er betydelige spor i landskapet etter tidligere torvuttak. Torvskjæring opphørte på 1960-tallet. I dag blir Litjtorvvær beitet av gammelnorsk sau. Dyrene beiter fritt på alle sentrale øyer i Torvværet (Stortorvvær, Litjtorvvær, Slettholmen, Roskjerholmen, Austholmen og Marøyene). Dagens beiter regime med gammelnorsk sau startet i 1996 på øyene Stortorvvær og Litjtorvvær. Disse øyene var da svært gjengrodde med gammel, forvedet og høyvokst røsslyng. En gradvis opptrapping fra 35 dyr til 120 dyr med lam noen år senere

gjorde at øya ble nedbeitet slik at røsslyngen startet sin første livsfase igjen, pionerfasen. Mellom 2000 og 2006 var beitet på Litjtorvvær nokså hardt med unntak av to år helt uten beite. Fra ca 2007 ble også de øvrige øyene i Torvværet åpnet for beiting gjennom dialoger mellom beitebrukerne og grunneiere. På fjære sjø vandrer husdyrene mellom samtlige av de største og sentrale øyene i Torvværet. Fra og med 2007 beitet det rundt 200 søyer med lam i hele beiteområdet i Torvvær. De siste årene har besetninga blitt redusert til rundt 90 dyr med lam, mens i 2018 har det vært et hvileår uten dyr. Planene for framtida er å redusere ytterligere til kun 30 dyr med lam f.o.m. 2019.

Torvvær framstår i dag som velskjøttet og i svært god hevd. Dette gjelder både Stortorvvær og Litjtorvvær som har et høyt men tilsynelatende fornuftig beitetrykk nå etter at hele Torvværet er åpnet for beiting. Den planlagte reduksjonen i sauebesetninga kan få negative konsekvenser for kystlyngheia i Litjtorvvær. Hvis ikke beitetrykket blir tilstrekkelig høyt vil kystlyngheia igjen gradvis gro igjen, men høyere innslag av rogn, einer og krekling og med gradvis eldre og grovere røsslyng.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter ble registrert på Litjtorvvær.

Kulturminner

Ingen kulturminner ble registrert på Litjtorvvær.

Skjøtsel og hensyn

Det anbefales å fortsette beiting med gammelnorsk sau på Litjtorvvær. Den unike røsslyngdominerte kystlyngheia er helt avhengig av skjøtsel for å opprettholde sin høye verdi. Per i dag er det ikke behov for sviing på Litjtorvvær da røsslyngen er ung (pioner-/byggefase) og problemarter som einer og krekling nesten er fraværende. Hvis det viser seg at beitetrykket blir for lavt i framtida kan det bli behov for å svi av partier der røsslyng blir for grov eller der krekling og/eller einer gradvis tar over. Det er en fordel med nokså høyt beitetrykk da øyene i Torvværet henger sammen på fjæresjø og beitedyrene kan fritt velge hvilke øyer de ønsker å beite på til enhver tid.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger i et øyvær som representerer et særdeles flott og viktig kulturlandskap i nordnorsk sammenheng. Det er sjelden å finne et område i dag som er så lite preget av gjengroings- og problemarter og har så fine utforminger av kystlynghei og naturbeitemark.

Verdibegrunnelse

Lokaliteten får verdi A, svært viktig. Lokaliteten må sees i sammenheng med tilsvarende kystlyngheilokalitet i vest, Stortorvvær. Kystlyngheia og myrområdene er relativt artsfattige, men den høye andelen av ung røsslyng og fravær av vanlige problemarter som einer og krekling gjør Litjtorvvær unik i en nordnorsk sammenheng. Kystlyngheia er i svært god hevd og skjøttes av gammelnorsk sau.

2 Retningslinjer for sviing

2.1 Lyngsviing som skjøtselsmetode – en kort introduksjon

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Røsslyngplanten taper beiteverdi når den blir gammel og forvedet og den bør derfor fornyes regelmessig gjennom sviing, normalt når den har nådd en alder på 15-25 år. I løpet av levetiden gjennomgår røsslyngen 4 faser, fra pionerfasen (0-6 år), byggefasen (6-15 år), moden fase (15-25 år) til degenererende fase (25 -50 år). I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte. Beitetrykk vil også påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil kunne gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil kunne gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter.

Røsslyng er en brukbar beiteplante og det er de friske årsskudda, både langskudd og kortskudd, som hovedsakelig blir beitet. God beitetilgang i sommerhalvåret er viktig for at dyra skal ha god kondisjon når vinteren kommer. Det er først og fremst på vinteren at dyrene beiter på røsslyngen. Sviing av gammel røsslyng vil ved siden av å gi et bedre vinterbeite, bedre sommerbeitet ved at urter og gras vil utgjøre en større del av plantebestanden de første årene etter sviing. Både sviing og rydding er gode tiltak for bedring av beitekvaliteten sommerstid, i stedet for grøfting og planering i verdifulle lyngheiområder.

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Helårs utegangersau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig fordi store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene. Det er likevel viktig å ta hensyn til sviing i områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad). I disse kan størrelsen på sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung og fristende røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som om det er vanskelig å få fyr på lyngheiene her i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene over jorda er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen dager med vind. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing (Norderhaug et al. 1999). Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se Retningslinjer for sviing lenger ned). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tele i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen før sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan også lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små branngater i kantene og i enden før en svir av det store feltet.

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av et nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

2.2 Retningslinjer for sviing

(redigert etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Det formelle

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Kontakte Statens Naturoppsyn (SNO) v/Runar Omnøy for å avklare forekomst av og behov for hensyn til fugl i området.
- Kontakt evt. også Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Planlegging

- Antatt svisyklus ligger generelt i Norge på omtrent 15 år, i Nord- Norge noe lenger. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig å huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi samme flate oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se vedlegg 2 med anbefalte sviområder) – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på maks 10-15 dekar for å få best mulig variasjon. I områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad) kan sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauene beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.
- Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten. Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med

vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.

- Ha en plan for hvordan brannen skal slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannslukkere. Brannslukkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft. Flammene slukkes med brannvifte/aluminiumspade gjennom å «slå» på flammene slik at de kveles.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv.
- Ta hensyn til fugl. Brenning skal skje før hekketiden. Vær obs på at noen arter, for eksempel havørn, legger egg allerede i mars.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner. For å bevare kulturminner skal det ikke brennes helt inntil disse. Dette skjer for eksempel ved at det finryddes en sone på bakken på 1-3 meter rundt kulturminner før brenning.

Under brenning

Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.

- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vanligvis brenner man med vinden. Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger også av sviflatens topografi, fuktighet og branngater/naturlige grenser. Det kan være enklere å få lyngheia til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. Det er viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.).
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.

- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.
- Kartavgrensede sviflater kan inneholde en del myrpartier og annet som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvisi der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Fjern døde busker og kvister. Døde busker som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- Tegn inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.

Spesielle hensyn for Sørgården

- Ei kraftlinje krysser sviflatene utover Drægern. Her bør det tas spesielt hensyn under sviing. Det anbefales punktvisi rundt stolpene.
- Der det er god dekning med røsslyng vil formålet med sviing først og fremst være fornying av røsslyng. Der einer dominerer vegetasjonen er formålet med sviing å forhindre gjengroing med einer. Om andelen av røsslyng vil øke etter sviing i de einerdominerte partiene er uvisst. Men artsmangfoldet har i hvert fall større sjanse å øke. Ved sviing av einer er det viktig med rydding av einerkvister **etter** sviing.
- For å få erfaring med sviing er det greit å starte med små sviflater det første året, og øke arealet for årlig sviing etter hvert.

3 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVER K/ TIMER	ÅR

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.